

Kildesøgning og –kritik - teorivalg

Uden data intet projekt! Så kort kan det siges. Alle projekter skal have et datagrundlag. Dette kan skaffes fra forskellige, eksisterende kilder, eller man kan være nødt til selv at skabe datagrundlaget gennem egne undersøgelser.

I dette notat skal vi se nærmere på kildesøgning og kildekritik. Dataindsamling er allerede behandlet forholdsvis grundigt i bogen "Offentlig Administration: Min arbejdsplads i det offentlige" og der vendes tilbage til dette emne i forbindelse med det sidste skoleophold.

Kildesøgning

Når vi i denne sammenhæng taler om kildesøgning, tænker mange ofte på søgning efter bøger, men det er kun en lille del af kildesøgningen. Kildesøgning omfatter i virkeligheden alle de data, der indsamles med det, der kaldes *Dokumentarmetoden*. De data, vi finder på denne måde, kaldes "*sekundære data*". Det betyder ikke, at de er af en dårligere kvalitet end såkaldte *primære data*, men alene at det er data, som allerede eksisterer. Primære data er derimod data, som vi selv skaber i forbindelse med en undersøgelse. Hvordan man skaffer sig primære data, vender jeg tilbage til nedenfor.

Sekundære data kan altså ud over bøger være mange forskellige ting. Det kan være artikler i aviser eller tidsskrifter. Det kan være resultater af undersøgelser, som andre har gennemført. Det kan være artikler, man finder på internettet, de kan være data fra de mange forskellige databaser, der eksisterer rundt omkring. Sekundære data kan fx opdeles i *interne* og *eksterne* kilder, men man kan også opdele efter dataenes art, fx i *procesdata*, *styringsdata* og *forskningsdata*, som så kan være enten interne eller eksterne. Ved *interne kilder* forstås data, som findes internt i den virksomhed eller institution, som projektet tager udgangspunkt i. *Eksterne datakilder* er så alt det, som allerede eksisterer, men som ikke findes internt i virksomheden. Her kan der være tale om officielle datakilder af forskellige slags, samt alle mulige andre eksterne datakilder.

Procesdata er data, som produceres i forbindelse med aktiviteter i samfundet, fx aviser, film, tv-programmer, regnskaber, referater fra møder, breve og andre dokumenter. *Styringsdata* er data, som "opstår" i forbindelse med styring af virksomheder og organisationer. Styringsdata kan være både interne og eksterne. Interne er fx budgetter, data om debitorer og kreditorer, produktionsstatistikker, ventelistestatistikker, lagerstatistikker mm. Eksterne data kan være data fra offentlige og private registre, fx folkeregistret, chr-registret¹ mm. Data fra Danmarks Statistik og andre officielle databaser regnes også med i denne kategori. *Forskningsdata* omfatter data, der er indsamlet af diverse forskere, hvad enten de er offentliggjort i forbindelse med forskningsrapporter eller offentliggjort i tidsskrifter eller i form af faglitteratur. Eller måske slet ikke er offentliggjort endnu.

Det vil være helt typisk at inddrage sekundære data i sit projekt. Det er ofte et godt sted at tage udgangspunkt, fx ved at søge i faglitteraturen for at finde et teoretisk grundlag for ens eget projekt. Man kan også tage udgangspunkt i undersøgelser, som andre har lavet, og sammenligne dem med egne undersøgelsesresultater. I nogle tilfælde er sekundære data den eneste mulighed for at skaffe data, og så bliver de selvfølgelig endnu mere vigtige.

---

¹ CHR = Det Centrale Husdyrregister

Brug nettet

Via nettet er det dels muligt direkte at finde informationer, men det er også muligt at finde information om, hvor man kan finde informationer. På nettet findes dels en række informationsdatabaser, som man kan få adgang til (mod betaling eller gratis), men derudover findes en lang række søgedatabaser, som kan hjælpe med til at finde ud af, hvor informationer kan findes.

De mest kendte af disse søgedatabaser er givetvis de store søgemaskiner, så som *Google*, *Yahoo*, *Lycos* og mange andre. Disse "almene" søgemaskiner giver som regel utroligt mange resultater – også af og til for mange, og det kan være vanskeligt at finde præcis den rette kilde. Derfor kan det ofte betale sig, at bruge nogle mere specialiserede søgemaskiner eller databaser, hvis man leder efter en konkret, faglig information. Sådanne kan være gratis, eller adgangen til dem kan være betinget af, at man tegner et abonnement. Her er nævnt nogle stykker, men der findes mange flere:

- EBSCO Business Source Elite – Adgang til ca. 3.000 fagtidsskrifter (<http://web.ebscohost.com>) – Kræver login
- Bnet – Artikler om management, teknologi mm (<http://findarticles.com/>)
- InfoMedia – De store dagblades databaser, Politiken Berlingske Tidende, BT, Weekendavisen Ekstrabladet, Information m.fl. (<http://infomedia.dk>) – Kræver login
- Faktalink – Artikler om diverse emner (<http://faktalink.dk/>) - Kræver login for at se detaljer
- Bibliotek.dk – Søgning efter bøger på samtlige danske folkebiblioteker (<http://bibliotek.dk>)
- Bizi Gate – En erhvervsøkonomisk portal (<http://www.bizigate.dk/>)
- Marketline – Links til diverse firmainformationer (<http://www.marketlineinfo.com>)
- Danmarks Statistik – Alle håndte statistiske oplysninger (<http://www.statistikbanken.dk>) – Kræver login for at se alt.
- Borger.dk – Information fra kommuner, regioner og staten (<http://borger.dk>)
- Købmandsstandens Oplysningsbureau – Oplysninger om virksomheder (<http://www.kob.dk>) Kræver login.
- Library of Congress – USA's kongresbibliotek med verdens største bogsamling (<http://www.loc.gov>)

Ovenstående er kun et meget begrænset udvalg af muligheder. Der findes også en lang række andre databaser, fx forskellige firmaers egne medarbejder-, kunde- og leverandørregistre m.fl.. Desuden er der flere og flere leksika, der stilles til rådighed via nettet med eller uden abonnement. Det gælder fx Aschehoug (kræver login), Gyldendal (kræver ikke login), Britannica Online m.fl.

Mange undervisningsinstitutioner abonnerer på forskellige betalingsdatabaser, som de studerende kan anvende i forbindelse med studierne, herunder projektskrivning. Her er det en god idé at spørge underviser, vejleder eller skolens administration, hvilke muligheder, der er på en given institution. København Nord giver adgang til en del af ovenstående og andre databaser gennem SKODA (Skolernes databaseservice på <http://skoda.emu.dk>). Spørg din underviser om brugernavn og adgangskode.

Kildekritik

Det bør man altid forholde sig kritisk til sine data, uanset om man har fundet sine informationer i en fagbog, en artikel i et fagtidsskrift eller på en officiel eller privat hjemmeside på Internettet.

Generelt

Det er vigtigt at undersøge, om de data, der er fundet, kan bekræftes af andre kilder. Her skal man igen være opmærksom på, at det ikke er tilstrækkeligt, at man finder den samme information et andet sted. Det kan jo være at den ene kilde har brugt den anden som udgangspunkt. Man bør derfor også undersøge de forskellige kilders afhængighed af hinanden i det omfang, det er muligt.

Selv hvis data tilsyneladende kan bekræftes, bør man interessere sig for, hvordan de pågældende data er bragt til veje. Hvilke dataindsamlingsmetoder er brugt, i hvilken sammenhæng er disse data indsamlet, bliver de brugt i samme sammenhæng som da de blev indsamlet, er data taget ud af kontekst og brugt i en anden sammenhæng, er alle data til rådighed eller er nogle data skjulte osv.

Som udgangspunkt for kildekritik i almindelighed kan man stille de samme spørgsmål, som typisk stilles, når der er tale om at undersøge en historisk kilde²:

- Hvornår er kilden lavet?
- Hvem har lavet den?
- Hvilken sammenhæng er den skrevet i?
- Hvor er kilden opstået (geografisk, socialt og psykisk miljø)?
- Hvorfor er denne kilde skrevet?
- Har kilden en tendens, og hvad går denne tendens ud på

Ved at stille disse spørgsmål (og finde svarene) kan man få et godt indtryk af kildens troværdighed. Man kan læse mere om kildekritik på nettet, fx på journalisthøjskolens hjemmeside³ eller på skrivopgave.dk⁴. På sidstnævnte kan man i øvrigt få mange gode tips til opgave og projektskrivning.

Informationer fra nettet

Specielt med opblomstringen af Internettet, er det blevet vigtigt, at være særdeles kritisk over for de informationer, man finder. Nu kan alle lave hjemmesider, hvor de kan skrive om hvad som helst, og det er derfor vigtigt at man undersøger:

1. Hvem står bag hjemmesiden?
2. Hvad er den pågældendes forudsætninger for at skrive om emnet?
3. Er hjemmesiden "biased" – altså har den en holdning til det, der skrives om, eller fremstå den neutral?
4. Kan informationerne på hjemmesiden bekræftes af andre, uafhængige kilder?

---

² Ved historiske kilder skelner man mellem sekundære og primære kilder på en noget anden måde end ved projektskrivning. En historisk primærkilde er en, der ligger tæt op ad den begivenhed, den skildrer, mens en sekundær kilde, er en senere kilde, der som en del af sit udgangspunkt har en primær kilde.

³ <http://www.djh.dk/ejour/arkiv/Kildekritik.html>

⁴ <http://www.skrivopgave.dk/kildekritik>

Et særligt omdiskuteret websted er *Wikipedia*. Dette er et verdensomspændende leksikonprojekt, hvor leksikonets artikler skrives af brugerne. Projektet styres af en non-profit fond, Wikimedia Foundation. Midlerne kommer via indsamling hos brugere og andre bidragsydere. Projektet blev startet med en engelsk udgave i 2001, en dansk udgave påbegyndtes i 2002. Den engelsksprogede version rummer i dag (maj 2014) godt 4,5 millioner artikler⁵, mens den danske version rummer ca. 188.000 artikler⁶. I det samlede projekt er der over 38 millioner artikler fordelt på ca. 285 sprogversioner af Wikipedia⁷.

I modsætning til mere formelle leksika, kan alle altså skrive artikler i Wikipedia. Dette er den væsentligste årsag til, at der ofte rejses tvivl om leksikonets pålidelighed, og nogle undervisere/uddannelser mener ikke, at data hentet fra Wikipedia kan indgå i fx projekter. Her er jeg imidlertid slet ikke enig.

Som med alle andre kilder, skal alt hvad der findes i Wikipedia, da også tages med forbehold. Imidlertid viste en undersøgelse foretaget af videnskabsmagasinet Nature i 2005 at de naturvidenskabelige artikler på den engelske Wikipedia var af en kvalitet matchende tilsvarende artikler i Encyclopedia Britannica⁸, og så var de som regel mere opdaterede, og der er ingen grund til at tro, at andre videnskabelige områder er dårligere dækket. På Wikipedia selv diskuteres i øvrigt ofte pålideligheden af artiklerne⁹. Selv om der selvfølgelig forekommer mange mindre pålidelige artikler på et forum, hvor alle kan skrive og rette, viser det sig, at de fleste videnskabelige artikler er både korrekte og veldokumenterede, med mange referencer. Direkte hærværk, hvor en bruger "ødelægger" en artikel forekommer jævnligt, men hærværk lever som regel ikke længe (i gennemsnit 5 minutter), før artiklen er bragt i orden igen. *Vælger man ikke at bruge Wikipedia om egentlig kilde, kan man alligevel bruge opslagsværket til at finde andre kilder, ved at læse listerne over kilder og eksterne referencer til de enkelte artikler.*

En side af wiki-fænomenet, som under alle omstændigheder er meget anvendelig, er Wikimedias meget store database med billeder, lyde, videoklip og andre mediefiler¹⁰. Databasen indeholder omkring 21 millioner mediefiler, som alle er frigivet under licenser, der gør det muligt for andre at anvende dem gratis. Det kan være licenser som Public Domain¹¹, Gnu Free Documentation Licens (GFDL)¹² eller andre. Den konkrete licens, står altid angivet for den enkelte fil. Nogle filer kan anvendes helt frit, ved andre skal kilden til filen anføres. I forbindelse med projektskrivning bør man selvfølgelig altid anføre kilden til såvel billeder som andre mediefiler uanset om ophavsmanden har fraskrevet sig denne ret. I Wikimedias database er det ofte muligt at finde egnede illustrationer til projektrapporter eller andre formål.

---

⁵ en.wikipedia.org, 28. maj 2014

⁶ da.wikipedia.org, 28. maj 2014

⁷ Blandt de sprog, Wikipedia findes på, er fx Xhosa, Tibetansk, Cherokee, Mongolsk og mange andre. Mange lokale folkeslag, med eller uden eget sprog, har egen Wikipedia.

⁸ Nature nr. 438, 15. december 2005

⁹ Se fx http://en.wikipedia.org/wiki/Reliability_of_Wikipedia

¹⁰ Findes på adressen <http://commons.wikimedia.org>

¹¹ *Public Domain* eller PD betyder egentlig *Offentlig ejendom*. Denne licens kan gives til værker, hvor ophavsretten er udløbet, eller ting, som faktisk ikke har værkhøjde. Endelig kan skaberne af værker selv have frigivet disse til Public Domain.

I USA gælder den særregel, at et værk, der er udarbejdet af en ansat under USA's regering eller underlagte myndighed i forbindelse med den ansattes daglige arbejde, er pr. definition altid Public Domain. Derfor kan billeder taget af fx NASAs satellitter eller billeder fra ministerier (og som er offentliggjort) umiddelbart anvendes af andre.

¹² GFDL er en licens til åbent indhold, som er udarbejdet af organisationen Free Software Foundation til brug for deres såkaldte GNU projekt. Man kan læse mere om licensen her: <http://www.fsf.org/licensing/licenses/fdl.html>, og om Free Software Foundation og GNU her: <http://www.fsf.org/>.

Objektive eller subjektive data

Selv om vi ofte taler om at objektive kilder er bedst, gør vi det typisk uden at definere, hvad vi forstår ved en objektiv kilde; måske fordi vi tror, at vi ved, hvad det er¹³. Det er i øvrigt heller ikke altid korrekt, at en objektiv kilde, giver de bedste data. I nogle tilfælde er subjektive kilder faktisk bedre. Hvad er fx den bedste kilde til dagligdagen i kz-lejr under 2. verdenskrig? En objektiv, historisk redegørelse for forholdene i kz-lejre, skrevet af en neutral historiker 20 år efter at krigen sluttede, eller en subjektiv dagbog, skrevet af en kz-lejr fange, mens han sad i lejren? Se i stedet for på, hvad kilden skal bruges til. Egner den sig overhovedet til dette formål? En kilde, som er uegnet til et formål, kan være velegnet til et andet. Hverken en gennemgang er indvandringens konsekvenser, skrevet af en indvandrer organisation eller et indvandrerfjendsk parti, er særligt gode kilder til en opgave om indvandring, men tilsammen kan de måske bruges, og hver for sig kan de være velegnede kilder til opgaver om indvandrerne egen, eller de indvandrerfjendskes holdninger. Hvis to kilder begge har bias, men i hver sin retning, kan det være vanskeligt at afgøre, hvad der sandt, men man kan som regel gå ud fra, at de ting, som de evt. er enige om, er det.

Se også på om kilden virker troværdig (hvis det overhovedet er muligt at afgøre troværdigheden). Her kan man regne med, at kilder, der offentliggøres i videnskabelige tidsskrifter, fagbøger, leksika og andre opslagsværker, typisk vil have været igennem en kvalitetskontrol, inden offentliggørelsen. En sådan kvalitetskontrol kan fx bestå af et såkaldt "peer review", hvor andre forskere med samme speciale som forfatteren gennemlæser og "siger god" for kvaliteten af en artikel eller bog¹⁴.

Når man, måske med besvær, endelig har fundet en teori, som ser ud til at passe på det emne, man beskæftiger sig med, er der ofte en tendens til, at man bliver "meget glad" for sin teori, og har vanskeligt ved at se, at den måske ikke passer helt alligevel. Et eksempel som ofte bruges, handler om motivationsteori. Mange elever og studerende har undervejs i deres grunduddannelse hørt om Abraham Maslow og hans behovspyramide¹⁵. Så når de opdager, at der indgår noget med motivation i projektet, tænker de straks Maslow! Derefter vil de ofte forsøge at få deres resultater til at stemme overens med Maslows teori, også selv om det ikke umiddelbart går. I stedet burde de måske undersøge om en anden motivationsteori bedre kunne forklare det resultat, de er kommet frem til. Maslows teori er måske udviklet i en helt anden sammenhæng, end den, man nu forsøger at bruge teorien. Det er altså vigtigt, at man ikke bare accepterer den første den bedste teori, man finder, men også er kritisk overfor om teorien faktisk er velegnet i den givne situation.

---

¹³ Objektivitet defineres ofte som noget, der er uafhængigt af personlige meninger og følelser. Det er objektivt, at en hammer som falder til jorden fra 60 meters højde, opnår en fart på ca. 106 km i timen, når den når jorden, men det er subjektivt, hvor ondt det gør, når den rammer storetåen.

¹⁴ Det kan af og til være et problem ved peer reviews, at kontroversielle forskningsresultater afvises af reviewerne, fordi sådanne resultater "ikke er in på bjerget". Fx blev Albert Einsteins doktorafhandling afvist i flere omgange, fordi andre fysikere fandt idéerne alt for kontroversielle. Einstein offentliggjorde dem i stedet i et tidsskrift, der ikke havde peer review. Einstein fik i 1921 nobelprisen i fysik for en artikel som i første omgang var blevet afvist, men som i 1905 blev offentliggjort uden peer review.

¹⁵ Maslows teori udkom i en artikel i et psykologisk tidsskrift i 1943. Tidsskriftet var *Psychological Review* nr. 50 og artiklens titel var: "*A Theory of Human Motivation*" og artiklen kan læses her: <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>